

Ne propunem să semnalăm șase tipărituri aldine necunoscute din colecția Bibliotecii Naționale a României Filiala Batthyaneum din Alba Iulia tipărite de casă de editură italiană "aldina", la Veneția, între anii 1514-1563. Catalogul din anexa 1 le prezintă în ordine alfabetică. Ele completează imaginea aldinelor din fondul bibliotecii Batthyaneum, publicate sub formă de catalog cronologic de către Lucia C. Bica și Iacob Mârza¹ în anul 1973. Catalogul Bica și Mârza descrie 115 aldine, de fapt 112, prin catalogare corectă, publicate de celebra casă de editură între anii 1495-1592. Prin refișarea fondului de carte din secolul al XV-lea și al XVI-lea, au fost identificate 118 tipărituri aldine, dintre care cele 6 inedite.

De la începuturile ei /a doua jumătate a secolului al XV-lea/, tipografia a fost una dintre cele mai ascuțite arme pe care le-a avut Renașterea, această puternică mișcare de înnoire culturală care a dominat Europa vreme de trei veacuri, care a dus la înflorirea științelor și artelor, la trezirea interesului pentru cultura antică. Încă din această perioadă, cartea începe să-și piardă caracterul feudal, ponderea scrierilor religioase în ansamblul activității editoriale scade, tipografia devenind un instrument de răspândire a operelor literaturii antice și a scrierilor umaniștilor vremii care se ridicau împotriva învățaturii scolastice, proclamând libertatea personalității umane².

Veneția este, în a doua jumătate a secolului al XV-lea, capitala mondială a cărții tipărite, atât prin noutatea conținutului și a prezentării cărții, cât și prin cantitatea și răspândirea cărților produse. Peste 150 de nume de tipografi și 4000 de titluri apărute aici înainte de anul 1500, reprezintă o zecime din cărțile apărute în Europa înainte de sfârșitul secolului³. În Republica venețiană se refugiaseră, în a doua jumătate a secolului al XV-lea, tipografi italieni, veniți din toate părțile Italiei, greci fugiți din patria lor, francezi și germani, care au activat în comun pentru progresul artelor și literelor cu rezultate strălucite. În contextul acestui ferment cultural, tiparul cunoaște culmi încă neatinse.

Imprimeria venețiană atinge culmea reputației mondiale prin familia lui Aldus Manutius/ Aldo Manuzio/, care între anii 1494 și 1590, și-a folosit tiparnițele pentru multiplicarea operelor reprezentative ale spiritualității antice și moderne⁴, de

¹ Lucia Cristina Bica și Iacob Mârza, „Cărți aldine în Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia”, în *Apulum*, XI, 1973, Alba Iulia, p. 311-350.

² Horia C. Matei, *Cartea un călător milenar*, București, Editura Tineretului, 1964, p. 195.

³ Albert Flocon, *Universul cărților. Studiu istoric de la origini până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, traducere de Radu Berceanu, cu o postfață de Barbu Theodorescu, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, p. 175.

⁴ A. Flocon, *op. cit.*, p. 177.

la tradițiile religioase ale antichității, la Aristotel și Platon, de la Ovidiu și Lucrețiu la Dante și Petrarca.

Aldo /Theobaldo/ Manuzio senior sau Aldus Manutius cel Bătrân (1450-1515), numit și Aldo Minutti, tipograf și editor umanist erudit italian⁵, fondatorul casei de editură aldina, își alesese Venetia drept reședință. Originar din centrul Italiei, el se denumeste *Romanus*⁶. A început să tipărească fiind trecut de 40 de ani, după ce trăise în mediul umanist, și a realizat, prin întreaga sa activitate editorială, repunerea în circulație a operelor valoroase ale antichității, pentru a servi ca bază la fundamentarea unei noi concepții despre om: umanismul. El excelează prin erudiția sa, prin gustul său artistic și prin priceperea și inventivitatea de care a dat dovadă, ridicând tipografia la nivel de artă⁷. Cărțile tipărite de Aldus au devenit adevărate modele de tehnică tipografică în epocă și în veacurile următoare.

Aldo Manuzio senior este unul dintre primii editori în sens modern, adică în sensul studierii critice a manuscriselor pentru reproducerea textului original. În strădania permanentă a acestuia de a reproduce texte corecte, cât mai conforme cu originalul, pentru reconstituirea operei cu maximă grijă și probitate științifică, Aldo a fost primul care a plătit unor savanți pentru munca editorială, cum este cazul lui Erasmus de Rotterdam.

Îndrăgostit de limba și literatura greacă și latină, Aldo a căutat să tipărească lucrări de referință (dicționare, gramatici), care să-i ajute pe cei care doresc să se inițieze în studiul acestor limbi, ca o premiză pentru cunoașterea și aprofundarea clasicității greco-latine. În scopul propășirii studiului antichității greco-latine, Aldus a înființat și o academie, *Academia aldina*, în anul 1500.

După ce tipărește autori greci, în format in-folio, până la 1500, Aldo va tipări, după această dată, autori latini și umaniști în formate mici, așa-zisele ediții de buzunar, - inovație în epocă.

Editorul-tipograf Aldo Manutio este dublat de omul de știință savant preocupat de filologie clasică, de filozofie sau retorică.

Pentru Aldo Manuzio, greoaiele in-folio reprezintă un anacronism, iar rolul editorului este acela de a răspândi știința cea nouă, în formate noi. Convinși că o carte trebuie să fie în fiecare casă, în fiecare mână, a căutat un mijloc de a-i reduce formatul și implicit prețul de cost. A reușit tipărindu-și cărțile în formate in-quarto, in-octavo, in-16, așa numitele "cărți de buzunar", cu litere noi, cursive, numite și *aldina cursivă*, *italica* sau *cancelărescă*, pentru care Aldo obține de la senioria din Venetia un privilegiu de zece ani. Această literă a avut un succes mondial, fiind în curând imitată de alte case de editură europene.

⁵ Manutius Aldus/ Manuzio Aldo/, senior (1450- 1515), tipograf și editor umanist italian, care a tipărit la Venetia, singur sau în colaborare cu socrul său, între anii 1494-1515, *apud* Gedeon Borsa, *Clavis Typographorum Librariorumque Italiae 1465-1600*, I-II, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980, I, 211, II, 1500; A. Flocon, *op. cit.*, 1976, p. 440.

⁶ Aldus M[anutius] R[omanus], însoțește, uneori, emblema sa tipografică/ signetul editorial/, ancora și delfinul.

⁷ Ant. Aug. Renouard, *Annales de l'imprimerie des Alde, ou Histoire des trois Manuce et de leurs Éditions*, Tome I-II, A Paris, chez Antoine-Augustin Renouard, 1803.

Cursivele aldine grecești, folosite de Aldo pentru tipăriturile grecești, sunt subțirele, cu foarte multe ligaturi, imitând prea îndeaproape scrierea grecească de mână a timpului, scriere neclară, neglijentă, caracterelor lipsindu-le latura obiectivă a oricărui alfabet tipografic reușit.

Aldo Manuzio senior a înnoit și legătura cărții, renunțând la greoaiele legături medievale, din lemn învelit cu piele ornamentată în presă la rece/ presă oarbă/, în favoarea legăturilor ușoare, confecționate din piele pe suport de carton, ornamentată în presă la cald /aurire/, mai potrivită noilor formate.

Publicațiile tiparnițelor aldine poartă celebra emblemă a ancorei cu delfinul, uneori cu deviza: *festina lente / grăbește-te încet, fii agil ca delfinul și puternic ca ancora/*, însoțit sau nu de numele Aldus sau Aldus M[anutius] R[omanus]. Ea fusese propusă editorului de către prietenul său Erasm din Rotterdam, fiind inspirată de o monedă din timpul lui Traian, și va cunoaște mai multe forme de-a lungul timpului. Agilitate și forță sunt două calități care au situat editura aldină, condusă de fii și nepotul lui Aldo senior, pe primul loc în secolul al XVI-lea, în Venetia, cel mai puternic centru tipografic al Italiei.

Tipografia aldină face școală, fiind caracterizată de punere în pagină simetrică, tipografie sobră, letrine și chenare cu arabescuri, pe fond alb, tiraje mari, prețuri ieftine⁸.

Aldo senior este cel dintâi care a încercat să asigure o piață stabilă de desfacere tipăriturilor sale, atât în Italia cât și în străinătate.

Între 1508-1515, Aldo Manuzio colaborează cu socrul său, Andrea Torresano⁹, iar după moartea lui Aldo, în anul 1515, socrul său a condus tipografia vreme de câțiva ani. El a publicat, în 1528, *Il cortegiano* de Baldassare Castiglione, un tratat al curteanului perfect, adevărat *vade mecum* al omului de lume și al omului cultivat¹⁰.

Un an mai târziu (1529), după moartea acestuia din urmă, oficina tipografică este condusă de urmașii (haeredes) lui Aldo Manutio și ai lui Andrea Torresano.

Din anul 1533, fiul lui Aldo Manuzio senior, Paolo Manuzio (1512-1574)¹¹, în vârstă de 22 de ani, ia asupra sa responsabilitatea unei atât de apăsătoare succesiuni, care nu mai funcționa decât cu două prese. Paolo era un savant autentic ca și tatăl său, însă nu a moștenit geniul financiar al acestuia din urmă. El a scos excelente ediții din Cicero, comentate de el însuși, lucrări despre medalii și inscripții lapidare romane și a întreținut relații strânse cu savanți ai timpului său, fără a mai putea redresa întreprinderea. *Academia Veneta*, întemeiată de el în 1558, servea aceluiași scop: cercetarea inepuizabilei moșteniri a antichității greco-latine.

⁸ A. Flocon, *op. cit.*, p. 179.

⁹ Torresanus, Andreas, senior /Torresano Andrea/ Andrea Asolano, Andrea d'Asola etc./, tipograf venetian activ între anii 1479-1529, *apud* G. Borsa., *op. cit.*, II, 315.

¹⁰ Flocon, *op. cit.*, p. 180.

¹¹ Manutius Paulus/ Manuzio Paolo/(1512-1574), editor-tipograf savant italian, activ la Venetia (1553-1572) și la Roma (1562-1570), *apud* G. Borsa, *op. cit.*, I, 211; A. Flocon, *op. cit.*, p. 440.

Tipograful a acceptat în 1561, o invitație a papei Pius al IV-lea de a conduce, la Roma, editarea critică a vechii literaturi religioase, prin care Curia papală spera să combată Reforma.

Paolo Manuzio va tipări la Roma între 1562-1570, iar adresa sa tipografică de aici este *In aedibus Populi Romani*.

Cărțile tipărit de ele la Venetia, între 1533-1536 și 1539-1555, poartă uneori adresa tipografică a urmașilor lui Aldo (haeredes)¹² sau a fiilor lui Aldo: *In casa di figlioli di Aldi* sau *Casa de figlioli di Aldi*¹³.

Din 1576, cel care va prelua destinele oficinei venețiene este nepotul lui Aldo cel Bătrân și fiul lui Paulo, Aldo Manuzio Junior (1567-1595)¹⁴, care va semna și cu adresa *In aedibus Manutianis*.

Fiul său, Aldo Manuzio Junior/ Aldus Manutius cel Tânăr/ este ca și tatăl său mai mult un intelectual decât un om de afaceri. Acesta a predat imprimeria lui Niccolo Manassi, în 1585, lichidând-o definitiv în 1597 (1595!), pentru a prelua conducerea tiparnițelor vaticane¹⁵.

Vechea strălucire a meșterilor italieni din vremea edițiilor aldine este reînviată abia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, prin activitatea lui Giambattista Bodoni.

Cele șapte tipărituri aldine din anexă, dintre care 6 inedite, propuse atenției lectorului sunt tipărite la Veneția de către Aldo Manuzio senior (Lucanus, *Pharsalia*, 1502) sau prin colaborarea dintre acesta cu socrul său, Andrea Torresano (Pseudo-Cicero, *Rhetorica ad C. Herenium*, 1514). Două titluri au văzut lumina tiparului în casa urmașilor lui Aldo Manuzio Senior și a lui Andrea Torresano (Simplicius, *Commentarii în octo Aristotelis Physicae Auscultationis*, 1526 și Priscianus Grammaticus, *Libri omnes*, 1527), și alte trei opere au fost tipărite de fiul lui Aldo cel Bătrân, Paolo Manuzio (Cicero, Marcus Tullius, *De oratore*, 1554; Manuzio, Paolo, [*Antiquitates Romanae*.], 1557, Terentius Afer, Publius, [*Opera*.], 1563).

Inițial, *Antichitățile Romane* ale lui Paolo Manuzio din 1557 (nr. 4 din anexă) au părut o tipăritură aldină inedită, dublet al aceleiași lucrări catalogate de Bica și Mârza la numărul 83, cu cota Y₂ IV 4, coll. 2¹⁶. La cota indicată de cei doi catalogatori există o altă lucrare, deci cota la numărul 83 este greșită.

Am observat că numărul 81 al aceleiași catalog, purtând cota Z₂ III 6, coll. 1, descrie lucrarea lui Carolo Sigonio *Fasti consulares ac triumphi* (Venetiis, apud Paulm Manutium, Aldi F., 1566), cei doi catalogatori nedând nici o relație asupra tipăriturii cu care este legat primul colligat, iar colligatul 2 al aceleiași volum este chiar *Antiquitates Romanae* tipărite de Paolo Manuzio în 1557.

¹² Manuzio, Aldo, senior, haeredes (1533-1536), *apud* G. Borsa, *op. cit.*, I, 211.

¹³ Manuzio, Aldo, senior filii (1539-1555), *ibidem*.

¹⁴ Manutius Aldus, junior/ Manuzio Aldo, junior/(1547-1597), editor –tipograf italian erudit, activ la Venezia (1567-1595) și la Bologna (1585-1586), *ibidem* II 398; A. Flocon, *op. cit.*, p. 440.

¹⁵ *ibidem*, p. 180.

¹⁶ În descrierea acestei tipărituri, Bica și Mârza nu precizează tipăritura cu care este legată.

Prin urmare, am concluzionat că Antichitățile Romane descrise de anexa prezentului articol la numărul 4 reprezintă aceeași lucrare descrisă de Bica și Mârza la numărul 83, însă cu cota schimbată: Z₂ III 6, coll. 2.

Dintre editorii științifici ai lucrărilor semnalate mai sus, se remarcă italianul Francisco Torresano¹⁷, care s-a ocupat de editarea Gramaticii lui Priscian, și Marc Antoine Muret, editor - comentator umanist francez, celebru în epocă.

Toate cele șapte tipăriri au făcut parte din fondul inițial al bibliotecii, donat de fondatorul bibliotecii albauliene, episcopul romano-catolic Batthyány Ignác (1741-1798)¹⁸, în anul 1798¹⁹. Toate tipărițile poartă cota fondului inițial al bibliotecii Batthyaneum (cota Cseresnyés)²⁰.

Cinci dintre ele (nr. 3,4,5,6,7) au ajuns în biblioteca episcopului Transilvaniei prin filieră vieneză, mai precis, prin intermediul bibliotecii arhiepiscopului-cardinal al Vienei, Cristoforo Migazzi (1714-1803)²¹, bibliotecă cumpărată în întregime de episcopul Batthyány în anul 1782. Ele au fost identificate în catalogul manuscris din secolul al XVIII-lea, care a însoțit cărțile migazziene în Transilvania, în anul 1782, publicat în 1998²².

O singură tipăritură (nr.6) face parte dintr-un subfond al bibliotecii migazziene, biblioteca preotului vienez Ferdinand Daniel Focky (cca. 1699-1778)²³, mare bibliofil și cunoscător de cărți în epocă, și a fost identificată pe baza

¹⁷ Torresano, Francesco/ Asola, Asulanus/, tipograf umanist venetian activ între anii 1540-1554, *apud* G. Borsa, *op. cit.*, 316.

¹⁸ Zsigmond Jakó, „Batthyány Ignác, a tudós és tudományszervező”/ Batthyány Ignác, savantul și omul de știință/, în *Erdély Múzeum* LIII (1991), p. 76-99; Idem, în *Magyar Könyvszemle*, 107 (1991), p. 353-375; Idem, în *Társadalom, egyház, művelődés*, Szeged, 1997, p. 359-382; Ileana Dârja, „Tentația lui Homo Europaeus: episcopul romano-catolic Batthyány Ignác (1741-1798)”, în *Sargetia*, Deva, XXXIV, 2006, p. 69-100.

¹⁹ Ileana Dârja, „Din istoria Bibliotecii Batthyaneum. Etapa I: 1798-1826”, în *Apulum*, XXXIV, 1997, Alba Iulia, p. 341-365.

²⁰ Antal Cseresnyés, *Conspectus Bibliothecae Instituti Batthyani facta anno 1824*, Vol. 1-2 (Manuscriptum XI. 478 și 479.)

²¹ Zsigmond Jakó, „A Batthyaneum-könyvtár történetéből. I. Migazzi-gyűjtemény megszerzése”/Din istoricul bibliotecii Batthyaneum. I. Achiziționarea colecției Migazzi/, în *Könyvtári Szemle*, XIII. 3 (1969), Cluj, p. 125-129; *Fondul Migazzi. Surse documentare. I. Catalogul cărților cardinalului Christophor Migazzi. II. Indexul tipăriților migazziene. The Migazzi collection. Documentary sources. I. The Catalogue of the Books owned by cardinal Christophor Migazzi. II. The Index of The Migazzi collection*, Ediție prefată și îngrijită de / Edited and prefaced by/ Ileana Dârja, Alba Iulia, Editura Altip, 1998. (= Migazzi S. 1998); *Fondul Migazzi. Surse documentare III. Catalogul bibliotecii preotului Ferdinand Daniel Focky. IV. Catalogul operelor părinților și scriitorilor bisericii. The Migazzi collection. Documentary sources. III The catalogue of priest Ferdinand Daniel Focky's. IV. The catalogue of the church forefathers and ecclesiastic writers*. Texte îngrijite și studiu introductiv de / Edited and introduced by/ Ileana Dârja, Alba Iulia, Tipografia Universității “1 Decembrie 1918”, 1999. (= Migazzi S. 1999); Ileana Dârja, „Un exercițiu profesional: reconstituirea Fondului Migazzi. Etape și operațiuni implicate”, în *Gând Românesc*, Alba Iulia, I/2, 2007, p. 26-44.

²² Migazzi S. 1998, vezi anexa articolului.

²³ Migazzi S. 1999, p. 9-12, 23-26.

însemnărilor bibliografice manuscrise de pe fila de protecție inițială a volumului, specifice cărților fockyeiene.

În catalogarea celor șapte exemplare am optat pentru schema folosită și un an mai devreme, în descrierea ovidienelor²⁴, evidențiind, în prima parte a descrierii, datele generale ale cărții: numele autorului, titlul lucrării, limba de redactare (alta decât cea folosită în redactarea titlului), autoritățile secundare care au contribuit la realizarea operei (editor, comentator, traducător); localitatea, adresa oficinei tipografice și data editării, în forma în care apar pe carte (datele culese din colofon au fost reproduse între paranteze rotunde); formatul, paginația / foliația, semnalarea marcii tipografice / signetului tipografic / dacă el figurează pe carte; identificarea tipăriturii în cataloage de specialitate.

Partea a doua a descrierii evidențiază notele particulare ale exemplarului: legătura (precizând secolul, dimensiunile în milimetri, material suport și învelitoare, tehnica de ornamentare, descrierea cotorului și a etichetei, a forzațului și a tranșei); posesorii au fost trecuți în ordine cronologică, indicând locul unde figurează pe carte; în cazul datelor luate din surse exterioare cărții, datele au fost redactate între paranteze drepte; alte particularități ale exemplarului au fost semnalate în câmpul note; bibliografia specială și cota cărții încheie descrierea unității catalogate.

În cazul în care opera este legată cu alte opere, colligatele au fost descrise în subcâmpul: *Coll. 1, Coll. 2. etc.* după aceleași reguli după care s-a făcut descrierea aldinelor.

Prezentarea sub formă de catalog a aldinelor, conține o descriere completă a lor scutindu-ne de comentarea tuturor aspectelor legate de descrierea lor. Câteva informații referitoare la proveniența exemplarelor în colecție și a posesorilor anteriori, sugerează itinerariile parcurse de cele șapte exemplare, în secolele trecute, până la noi.

Anexa 1. Catalog.

1.

CICERO, Marcus Tullius: De oratore libri III. Orator. De claris oratoribus. – Venetiis, 1554. (Venetiis, apud Paulum Manutium, Aldi filium, 1554.) – 8° 240 ff. – sign. typogr.

Cicero, Quintus Tullius. Brutus, Marcus Iunius.

Renouard²⁵ I 283.

²⁴ Ileana Dârja, „Ediții ovidiene din secolele al XV-lea și al XVI-lea în colecția Bibliotecii Naționale a României Filiala Batthyaneum din Alba Iulia”, în *Biblioteca și Cercetarea. Anuarul Academiei Române Filiala Cluj-Napoca*, Cluj-Napoca, I, 2007. (în curs de publicare).

²⁵ Ant. Aug. Renouard, *op. cit.*

Legătură: sec. XVI (172x102 mm.) carton învelit cu piele natur, ornamentată în presă la rece, cotor cu 7 nervuri (Renaștere germană)

Posesori: 1. [Batthyány Ignác.]

Cotă: X₄ VII. 32.

2.

In hoc volumine haec continentur [**Pseudo-CICERO**]: Rhetoricorum ad C. Herenium lib. IIII. – **CICERO, Marcus Tullius**: De inventione lib. II. De inventione. De oratore ad Quintum fratrem. De claris oratoribus., qui dicitur Brutus. Orator ad Brutum. Topica ad Trebatium. Oratoriae partitiones. De optimae genere oratorum praefatio quaedam. – (f. 245r: Venetiis, in aedibus Aldi, et Andreae Soceri, mense Martio 1514.) – 8° [6] 245 [3] ff. – 2 sign. typogr.

Herenius, Caius.

Renouard I 110, 111.

Legătură sec. XVI (220x130 mm.) pergament; cotor neted.

Posesori: 1. Neidentificat (supralibros blazon, cop. 1-2)

2. [Batthyány Ignác]

Note: Dublet la Bica, Mârza 32.

Cotă: Q₄ IV. 27.

3.

LUCANUS, Marcus Annaeus: [Pharsalia.] Lucanus. – (Venetiis, apud Aldum, Apr. 1502.) – 8° [132] ff.

Renouard I. 19. – Adams²⁶ L-1557. – BMC Italian²⁷, p. 395. – BNH Sz.²⁸ Cat. L 406.

Lipsește ultima filă.

Legătură: sec. XVI (160x95 mm), carton învelit cu piele ornamentată în presă la rece; cotor cu trei nervuri (deteriorat)

Posesori: 1. [Migazzi, Cristoforo: JJ. 9. Cat. Conclave I. 3. p. 108.]

2. [Batthyány Ignác: Elenchus 1782: 4435, f. 254r.]

Bibliografie: Migazzi S. 1998, p. 234 și 395

Cotă: M₄ VI. 47.

²⁶ Herbert Mayow Adams, *Catalogue of books printed on the continent of Europe, 1501-1600 in Cambridge libraries*, I-II. Cambridge, 1967.

²⁷ *Short-title catalogue of books printed in Italy and of Italian books printed in other countries from 1465 to 1600 now in the British Museum*, London, 1958.

²⁸ Az Országos Széchényi Könyvtár 16. Századi nyomtatványainak katalógusa. Nem magyar nyelvű, külföldi kiadványok. *Catalogus librorum sedecimo saeculo impressorum, qui in Bibliotheca Nationali Hungariae Széchényiana asservantur. Editiones non Hungarice et extra Hungariam impressae*. Összeállította / Composuerunt: Soltész Erzsébet, Velencei Katalin, W. Salgó Ágnes, Tom. I-III, Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, 1990.

4.

MANUZIO, Paolo: [Antiquitates Romanae.] Antiquitatum Romanarum ... Liber de legibus. – Aldus, Venetiis, 1557. – 2° [4]LXXX[2] ff. – sign. typogr.

Renouard I 299-300. – Maiorescu²⁹ 909.

Coll.1.: [SIGONIO, Carolo.] Sigonius, Carolus: Fasti consulares ac triumphi In Fastos et Triumphos ... commentarius. De nominibus Romanorum liber. – Venetiis, 1556, apud Paulm Manutium, Aldi F. – 2° 16, 169 [recte 165][1] ff. – 2 sign. typogr. –

Renouard I 295, 296. – BNH Cat. S 523.

Legătură: sec. XVIII (310x200 mm), piele coniac pe carton; cotor cu 5 nervuri, ornamentate în presă la cald, cu eticheta: SIGONII/FASTI/CONSUL./; tranșă roșie.

Posesori: 1. [Migazzi, Cristoforo: EE. 2. Cat. Conclave II. 3, p. 166.]

2. [Batthyány Ignác: Elenchus 1782: 6673, f. 391v.]

Note: descrisă de Bica și Mârza la nr. 83, cu cota greșită Y₂ IV 4, coll. 2.

Bibliografie: Bica, Mârza 83. – Migazzi S. 1998, p. 192 și 462.

Cotă: Z₂ III 6, coll. 2.

5.

PRISCIANUS Grammaticus: Libri omnes (*Ed. Francesco Torresano.*)

Venetiis, in aedibus Aldi, et Andreae Soceri, mense Maio 1527.

– 4° [14] 299 ff. – sign. typogr.

Renouard I 181-182.

Legătură: sec. XVIII (205x135 mm.) carton învelit cu hârtie marmorată, protejată cu piele albă la cotor și la colțuri, cotor neted; tranșă stropită cu roșu.

Posesori: 1. [Migazzi, Cristoforo: JJ. 6. Cat. Conclave III 2. p. 151.]

2. [Batthyány Ignác: Elenchus 1782: 3972, f. 340v.]

Bibliografie: Migazzi S. 1998, p. 240 și 437.

Cotă: Q₄ V. 24.

6.

SIMPLICIUS: Commentarii in octo Aristotelis Physicae Auscultationis libros cum ipso Aristotelis textu. (*Lat. et Graece.*) – (Venetiis, in aedibus Aldi, et Andreae Soceri, mense Octobri 1526.) – 2° [4] 322 ff. – 2. sign. typogr.

Aristoteles.

Renouard I. 179.

Legătură: sec. XVIII (310x210 mm.) carton învelit cu piele coniac; cotor cu 8 nervuri; forțaș marmorat, etichetă pe cotor: SIMPLICIUS / IN ARISTOTELEM/ ALDI//.

²⁹ Rodica Maiorescu, *Carte vechi străină sec. XVI: Catalog*, București, Editura Bibliotecii Naționale a României, 1996.

Posesori: 1. [Focky, Ferdinand Daniel] (note bibliografice manuscrise, fila de protecție inițială)

2. [Migazzi, Cristoforo: KK. 5. Cat. Conclave III 1, p 114.]

3. [Baththyány Ignác: Elenchus 1782: 4576/391 v bis.]

Bibliografie: Migazzi S 1998, p. 220 și 463.

Cotă: Y₃ II 3.

7.

TERENTIUS Afer, Publius: [Opera] Terentius... emendatus. (*Ed. Comment.* Marc Antoine Muret). – Aldus, Venetiis, 1563. - 8° [15] 200 ff. – sign. typogr.

Renouard I 341.

Legătură: sec. XVI (158x100 mm.) carton învelit cu piele maro ornamentată în presă la cald și la rece; cotor cu 5 nervuri duble; cu urme de curele din piele, portretul lui Philippus Melanchton, în medalion, pe copertele 1 și 2. (Renaștere germană)

Posesori: 1. I.V.A. 1572 (supralibros, cop. 1);

2. [Migazzi, Cristoforo: HH. 4. Cat. Conclave III 2. p. 182.];

3. [Baththyány Ignác: Elenchus 1782: 4343, f. 407 v.]

Bibliografie: Migazzi S 1998, p. 244 și 471.

Cotă: M₄ VI. 48.

Anexa 2. Tipografi-editori

Aedes Aldi, et Andreae soceri v. Manuzio, Aldo, sen. haered. et Torresano, Andrea

Aldus v. Manuzio Aldo sen. sau Manuzio, Paolo

Andreas Asulanus v. Torresano, Andrea

Andreas socerus v. Torresano, Andrea

Manuzio, Aldo sen. (Venezia)

Manuzio, Aldo, sen. et Torresano, Andrea (Venezia)

Manuzio, Paolo (Roma et Venezia)

Manutius, Aldus v. Manuzio Aldo, sen.

Manutius, Aldus et Torresanus, Andreas v. Manuzio, Aldo, sen. et Torresano, Andrea

Manutius Aldus, jun. v. Manuzio, Aldo, jun.

Manutius, Paulus v. Manuzio Paolo

Anexa 3. Conspect al tipăriturilor după tipografi și opere tipărite

MANUZIO, Aldo, sen. (1495-1515)

1502 Lucanus, Marcus Annaeus: [Pharsalia]

MANUZIO, Aldo, sen. et TORRESANO, Andrea (1508-1515)

1514 Pseudo-Cicero: Rhetorica ad C Herenium

MANUZIO, Aldo, sen. haer. et TORRESANO, Andrea (1515-1529)

1526 Simplicius: Commentarii în octo Aristotelis Physicae Auscultationis

1527 Priscianus Grammaticus: Libri omnes

MANUZIO, Paolo. (1553-1572)

1554 Cicero, Marcus Tullius: De oratore

1557 Manuzio, Paolo: [Antiquitates Romanae.]

1563 Terentius Afer, Publius: [Opera.]

EDITIONS ALDINES INEDITES DANS LA COLLECTION DE LA FILIALE BATTHYANEUM ALBA IULI DE LA BIBLIOTHEQUE NATIONALE DE ROUMANIE

Resumé

L'étude intitulé « *Tiparituri aldine inedite in colectia Bibliotecii Nationale a Romaniei Filiala Batthyaneum di Alba Iulia* »/ Editions aldines inédites dans la collection de la Filiale Batthyaneum, de la Bibliothèque Nationale de Roumanie/ traite de la restitution de six livres inédits imprimés par Alde Manuce découverts dans la bibliothèque d'Alba Iulia. Cela nous a permis d'hausser à 118 les unités bibliographiques, conservés dans la collection de la bibliothèque dans cette catégorie.

En même temps le rôle de la famille Manuce est mit en évidence, par l'activité de ses trois membres: le fondateur de l'imprimerie de Venise, Alde seigneur, son fils Paola/Paul et son petit-fils Alde junior. Sont aussi données quelques informations concernant la provenance de ces exemplaires, les possesseurs antérieurs, tout en reconstituant les possibles itinéraires parcourus jusqu'à nos jours.

Nous avons choisie la présentation dans la formule de catalogue, par ordre alphabétique, avec les descriptions nécessaires, tout en incluant les six livres inédits qui font l'objet de notre étude. Cela évitera tout autre commentaire concernant les descriptions faites.